
Handreiking toewerken naar het NVAO toetsingskader

Colofon

Disclaimer. Deze handreiking is met zorgvuldigheid en met medewerking van diverse partijen samengesteld; dit sluit eventuele onvolkomenheden niet uit. Aan de inhoud kunnen daarom geen rechten worden ontleend.

Ontwikkeld door:

in opdracht van het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO

Uitgave van:

Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO

April 2017

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
1. Uitgangspunten en suggesties voor werkwijze	5
1.1 Uitgangspunten	5
1.2 Suggesties voor werkwijze	5
1.3 Tips en adviezen	6
2. Het NVAO toetsingskader	7
3. Standaard 1: beoogde eindkwalificaties	8
3.1 NVAO criterium 1a Visie	8
3.2 NVAO criterium 1b Verbinding theorie en praktijk	9
3.3 NVAO criterium 1c Gevarieerde onderwijssituaties.....	10
4. Standaard 2: Onderwijsleeromgeving.....	12
4.1 Programma	12
4.1.1 NVAO criterium 2a Aansluiting op de eindkwalificaties	13
4.1.2 NVAO criterium 2b Samenhang in een geïntegreerd programma	14
4.1.3 NVAO criterium 2c Afstemming instroomkwalificaties en te volgen programma's.....	16
4.1.4 NVAO criterium 2d Gedragen didactisch concept.....	16
4.2 Personeel.....	16
4.2.1 NVAO criterium 2e Voldoende personeel	17
4.2.2 NVAO criterium 2f Kwalificaties en opleidingen van het personeel	18
4.2.1 NVAO criterium 2g Visie op professionalisering en kwaliteitsborging personeel	20
4.3 Studiebegeleiding	21
4.3.1 NVAO criterium 2h Afstemming van de begeleiding van het opleidingsinstituut en van de school ...	21
5. Standaard 3: Toetsing	23
5.1 Afspraken over rol, taken en verantwoordelijkheden bij beoordeling en toetsing	24
5.2 Rol van de examencommissie	24
6. Standaard 4: Kwaliteitszorg.....	25
6.1 Kwaliteitszorgplan	26
6.2 Opvolging aan regelmatige evaluaties	26
6.3 Actieve betrokkenheid bij interne kwaliteitszorg van alle betrokkenen	27
Bijlage A Geraadpleegde bronnen	29
Bijlage B Hulpmiddel voor toewerken naar NVAO Standaard 1	30

Inleiding

Nieuwe en niet door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bekostigde opleidingsscholen voor VO hebben in september 2016 een subsidieaanvraag kunnen indienen in het kader van de Regeling tegemoetkoming kosten opleidingsscholen. Voor VO en PO is het in 2017 voor een beperkt aantal aspirant opleidingsscholen weer mogelijk om een aanvraag in te dienen. De subsidie is voor de begeleidingskosten van de studenten aan een lerarenopleiding die hun opleiding voor een groot gedeelte op de werkplek volgen. Hiermee kunnen scholen een opleidingsinfrastructuur in de school inrichten, in stand houden en kosten dekken die gemoeid zijn met de feitelijke begeleiding van de studenten.

In de eerste vier schooljaren na toekenning van de subsidie krijgt een aspirant-opleidingsschool ontwikkeltijd. In het vierde jaar van de aspirant-status voert de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) op aanvraag een beoordeling uit over de opleidingsschool op basis van het toetsingskader opleidingsscholen dat leidt tot een advies aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Na een positief besluit en indien ook aan de overige subsidievoorwaarden wordt voldaan, wordt de opleidingsschool na de aspirant-periode toegelaten tot de structurele bekostiging voor opleidingsscholen.

De NVAO beoordeelt de kwaliteit van de aspirant-opleidingsscholen en brengt advies uit aan de Minister van OCW. Ten behoeve van deze beoordelingen heeft de NVAO een toetsingskader vastgesteld. Deze handreiking bevat informatie over hoe een opleidingsschool kan toewerken naar het voldoen aan de inhoudelijke criteria die het NVAO stelt.

De aanvraagprocedure, werkwijze en beoordelingsprocedure van de NVAO vallen buiten de reikwijdte van deze handreiking.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 presenteert de uitgangspunten, een mogelijke werkwijze ten behoeve van het bereiken van de NVAO standaarden en geeft algemene tips en adviezen.

Hoofdstuk 2 biedt een korte toelichting op het NVAO toetsingskader.

In de *hoofdstukken 3 tot en met 6* worden de vier standaarden van het toetsingskader toegelicht. De focus in deze hoofdstukken ligt op waar u aan moet denken bij de verschillende criteria. Tevens worden enkele concrete tips, adviezen en voorbeelden gegeven.

Bijlage A beschrijft de geraadpleegde bronnen en interessante links.

Bijlage B bevat een hulpmiddel voor het toewerken naar NVAO standaarden.

1. Uitgangspunten en suggesties voor werkwijze

Het opstellen van een nieuwe theorie is niet hetzelfde als het slopen van een oude schuur om op die plaats een wolkenkrabber te bouwen. Het lijkt veel meer op het beklimmen van een berg, waarbij we nieuwe en weidse gezichten aanschouwen en waarbij we onverwachte verbindingen ontdekken tussen ons uitgangspunt en zijn rijke omgeving.

Albert Einstein, 1879-1955

1.1 Uitgangspunten

De aspirant-status van het samenwerkingsverband die is toegekend in het kader van de Regeling tegemoetkoming kosten opleidingsscholen¹ geldt voor een periode van vier schooljaren. De eerste drie schooljaren krijgt een aspirant-opleidingsschool ontwikkeltijd, zodat de opleidingsschool in het vierde jaar een aanvraag kan indienen voor beoordeling door de NVAO.

De leidraad voor de NVAO om de kwaliteit van de aspirant-opleidingsschool te beoordelen, wordt gevormd door de [‘Toetsingskaders opleidingsschool \(en academische kop\) 2013’](#).

Hieronder geven we suggesties voor een mogelijke werkwijze om als aspirant-opleidingsschool toe te werken naar de NVAO toetsingskaders. Ook geven we een aantal tips en adviezen voor de uitwerking.

1.2 Suggesties voor werkwijze

Het **ontwikkelplan** dat door de aspirant-opleidingsschool is opgesteld bij de subsidieaanvraag voor bekostiging als aspirant-opleidingsschool, bevat een beschrijving van de mate waarin de aspirant-opleidingsschool al voldoet aan de kaders van het NVAO en welke activiteiten worden uitgevoerd om een jaar voor het einde van de subsidieperiode volledig aan deze kaders te voldoen.

Enkele algemene suggesties voor de werkwijze:

- Benoem de ontwikkelperiode naar de aanvraag van de NVAO-beoordeling als een project met een concreet doel (omschreven resultaat) aan het einde van de periode.
- Neem het ontwikkelplan als basis. Neem hierin ook het commentaar en de verbeter suggesties van de beoordelingscommissie mee.
- Zorg ervoor dat er een projectleider wordt aangewezen, die verantwoordelijk is voor het coördineren, aansturen en succesvol realiseren van het project. Richt eventueel een projectorganisatie in met projectmedewerkers die de projectleider kunnen ondersteunen.
- Bestudeer de ‘Toetsingskaders opleidingsschool (en academische kop) 2013’.
- Analyseer de stand van zaken binnen de aspirant-opleidingsschool met betrekking tot de NVAO standaarden: in hoeverre wordt al voldaan aan de eisen en criteria van de NVAO?
- Bepaal vervolgens wat er nog (verder) ontwikkeld moet worden. Maak hierin kwaliteit concreet: wanneer heeft bijvoorbeeld werkpleklers of begeleiding kwaliteit?
- Bepaal mijlpalen die zorgen voor focus en die de mogelijkheid bieden om de voortgang te bewaken.

¹ Regeling van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 27 april 2009, nr. DL/B/119493, houdende een tegemoetkoming in de kosten voor een beperkt aantal opleidingsscholen (Regeling tegemoetkoming kosten opleidingsscholen).

- Verdeel de taken en verantwoordelijkheden tussen de samenwerkende partners: bepaal wie welke activiteit gaan uitvoeren, wie eindverantwoordelijk is en leg afspraken vast.
- Wijs deelprojectteams met een deelprojectleider aan die de concrete doelen en activiteiten voor de ontwikkelperiode van drie jaar SMART uitwerken en de kwaliteit en voortgang bewaken.
- Richt voor kleinere zaken ontwikkelteams in.

Maak bij het vaststellen van doelen, activiteiten, verantwoordelijkheden en planningen eventueel gebruik van het hulpmiddel in bijlage B van deze handreiking. Gebruik hierbij de input uit het ontwikkelplan.

1.3 Tips en adviezen

Ter ondersteuning van de uitvoering staan hieronder enkele tips en adviezen. Deze tips en adviezen zijn verzameld vanuit ervaringen van opleidingsscholen die door de NVAO reeds (positief) zijn beoordeeld:

- Zorg voor een breed draagvlak en betrokkenheid. Bedenk hoe u alle samenwerkingspartners op alle niveaus gedurende het project blijft betrekken: van werkplekbegeleiders, schoolopleiders en instituutopleiders tot directies en bestuurders. Zorg gedurende het hele project voor voldoende draagvlak binnen het samenwerkingsverband.
- Verbind de deelprojecten. Zorg dat er eenheid in de opleidingsschool bestaat en dat visie, uitgangspunten en doelstellingen consistent in alle standaarden tot uitdrukking komen.
- Het toewerken naar de NVAO kaders vraagt tijd en goed overleg. Zorg voor een goede facilitering van de diverse betrokkenen op de verschillende niveaus en gestructureerde overleggen.
- Borg de afspraken bestuurlijk, bijvoorbeeld door deze te laten accorderen tijdens een bestuurlijk overleg van de samenwerkende partijen. Organiseer deze bestuurlijke accordering tijdig, bijvoorbeeld door het agenderen van het onderwerp bij een bestuurlijk overleg.
- Neem [via het Steunpunt Opleidingsscholen VO - PO contact op](#) met vertegenwoordigers van ervaren opleidingsscholen om stukken tegen te lezen en verwerk de feedback.
- Op de website van het Steunpunt Opleidingsscholen (www.steunpuntopleidingsscholen.nl) staan diverse relevante publicaties over opleidingsscholen, factsheets, voorbeeld documenten van andere opleidingsscholen en interviews met vertegenwoordigers van opleidingsscholen. Raadpleeg deze website voor meer informatie en inspiratie! U kunt uiteraard ook bij een instituut waarmee u samenwerkt of bij een andere opleidingsschool (zie <http://www.steunpuntopleidingsscholen.nl/kaart/>) voorbeeld documenten opvragen.

2. Het NVAO toetsingskader

*Het is wellicht beter een kleinigheid goed te doen dan veel beneden de maat.
Socrates, 469vC-399vC*

De beoordeling van de kwaliteit van de aspirant-opleidingsschool wordt uitgevoerd aan de hand van de Toetsingskaders opleidingsschool 2013, die zijn afgeleid van het accreditatiekader beperkte opleidingsbeoordeling. Vier van de standaarden die daarin beschreven staan, zijn in de Toetsingskaders opleidingsschool 2013 specifiek gemaakt voor de opleidingsschool.

Het NVAO Toetsingskader bevat **vier** standaarden²:

1. **Beoogde eindkwalificaties:** de beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.
2. **Onderwijsleeromgeving:** Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.
3. **Toetsing:** de opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.
4. **Kwaliteitszorg:** de opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen. Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

De standaarden worden in de volgende hoofdstukken toegelicht.

Per standaard kunt u in kaart brengen welke activiteiten nodig zijn voor de borging van de kwaliteit van die betreffende standaard. U kunt vanuit **verschillende perspectieven** kijken naar kwaliteitsborging:

- Procedures: hebben we voor dit item een procedure? Is die bekend bij betrokkenen? Wordt de procedure bijgesteld als het nodig is?
- Inhoud/kwaliteit: op welke wijze kijken we of het item voldoet aan de kwaliteit?
- Tevredenheid: wie is er bij het item betrokken en dienen we in het kader van de tevredenheid te bevragen?

² Standaard 5 Kennisdeling voor Academische opleidingsscholen valt buiten de reikwijdte van deze Handreiking.

3. Standaard 1: beoogde eindkwalificaties

De manier om succes te bereiken is op de eerste plaats een definitief, duidelijk, praktisch ideaal te hebben - een doel, een doelstelling. Ten tweede moet men over de noodzakelijke middelen beschikken om zijn doelen te bereiken - wijsheid, geld, materialen, en methoden. In de derde plaats richt men al zijn middelen op dat doel.
Aristoteles 384vC-322vC

NVAO Standaard 1

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Standaard 1 gaat over de doelen die de aspirant-opleidingsschool voor ogen heeft om studenten op het gewenste eindniveau te brengen. Onderwerpen als visie, verbinding tussen theorie en praktijk en gevarieerde onderwijsituaties zullen door de aspirant-opleidingsschool geëxpliciteerd moeten worden in plannen en acties. In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op de drie criteria die behoren bij deze standaard: visie, verbinding theorie-praktijk en gevarieerde onderwijsituaties.

3.1 NVAO criterium 1a Visie

NVAO Criterium 1a Visie

De opleidingsschool heeft een geëxpliciteerde visie op opleiden in de school geconcretiseerd in een opleidingsplan.

Visie

Het samen opleiden van leraren krijgt binnen opleidingsscholen vorm vanuit een gezamenlijk gedragen visie op samen opleiden, die richting geeft aan de praktijk. De samenwerkende partners bepalen *gezamenlijk* de visie. Het is van belang dat deze visie gedragen wordt door alle in de opleidingsschool samenwerkende partners. De visie geeft een inspirerend en aansprekend beeld van wat de opleidingsschool wil zijn en op welke elementen zij zich wil onderscheiden. De visie op samen opleiden geeft richting aan de praktijk.

Bij visie gaat het om het beeld van wat de opleidingsschool wil zijn. Hoe ziet de eigen praktijk eruit, welke ambities zijn er, op welke elementen wil de opleidingsschool zich onderscheiden. De NVAO vindt het belangrijk dat de visie wordt gedeeld door alle samenwerkingspartners van de aspirant-opleidingsschool. De visie op opleiden kan verschillende elementen bevatten, zoals de visie op:

- de functie van de opleidingsschool in de regio;
- het werkplekleren;
- de begeleidingsinfrastructuur;
- inductie;
- de verbinding tussen opleiden, onderwijs en innovatie;
- de verbinding tussen theorie en praktijk;
- de integratie van opleiden in de school in het HR-beleid van de scholen.

Het is van belang om de visie expliciet en concreet uit te werken en te onderbouwen met goede argumenten. Dit helpt om heldere keuzes te maken bij de verdere ontwikkeling van de opleidingsschool. De visie maakt onderdeel uit van de samenwerkingsovereenkomst en dient te worden geconcretiseerd in het opleidingsplan van de opleidingsschool. Het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO heeft [een handreiking](#) ontwikkeld voor de ontwikkeling van een dergelijk opleidingsplan.

Visie: tips en adviezen

- Bepaal op welke elementen van het samen opleiden de opleidingsschool zich wil onderscheiden.
- Zorg voor voldoende draagvlak voor de visie door vertegenwoordigers van alle samenwerkingspartners in het proces van visieontwikkeling te betrekken.
- Zorg ervoor dat de visie helder is op alle niveaus en zichtbaar is in de praktijk van de opleidingsschool.

3.2 NVAO criterium 1b Verbinding theorie en praktijk

NVAO Criterium 1b Verbinding theorie en praktijk

De opleidingsschool waarborgt dat studenten de gelegenheid hebben de verbinding tussen theorie en praktijk te leggen. Het opleidingstraject in de school kent voldoende diepgang door verbindingen met de theorie. Het opleidingstraject in de lerarenopleiding sluit aan bij de praktijkervaringen in de scholen en is geconcretiseerd in een opleidingsplan.

Verbinding theorie en praktijk

De verbinding tussen theorie en praktijk is één van de kernelementen van het samen opleiden. De theorie die wordt aangereikt door het instituut dient te worden geïntegreerd met en gekoppeld aan de (les)praktijk van studenten op school. Deze verbinding dient op verschillende manieren in het opleidingsprogramma te worden geborgd.

Bij de verbinding tussen theorie en praktijk gaat het erom hoe de opleidingsschool een krachtige leeromgeving creëert voor studenten waarbij zij voldoende gelegenheid krijgen om theorie en praktijk te verbinden en te integreren. Tevens moet het opleidingstraject in de school voldoende diepgang kennen door verbindingen met

de theorie. Theorie kan hierbij gezien worden als alle kennis die nodig is om de praktijk beter te begrijpen, te analyseren en te evalueren.³

Dit kan bijvoorbeeld worden gerealiseerd door:

- een begeleidingsaanpak waarmee ervaren leraren (mentoren) hun praktijkkennis delen met aankomende leraren (studenten). Zij bereiden gezamenlijk lessen voor, voeren ze uit en bespreken ze na. In deze aanpak laten mentoren ervaren leraarsgedrag zien in de les en bediscussiëren ze dat vervolgens met hun studenten. Op die manier geven ze inzicht in het waarom en waartoe van hun aanpakken in de klas;
- de studenten tijdens de individuele begeleiding door hun begeleiders uit te laten dagen om praktijk en theorie aan elkaar te koppelen;
- het organiseren van professionele dialogen en discussies met studenten, schoolopleiders, werkplekbegeleiders, instituutopleiders, docenten, leerlingen en ouders;
- in het programma verschillende momenten in te bouwen waarop studenten van verschillende jaren met elkaar contact hebben en samen werken aan gezamenlijke thema's;
- het organiseren van voldoende intervisiemomenten met studenten;
- het inzetten van instrumenten zoals [de Koppelkaart](#);
- het inzetten van integrale leerlijnen, opdrachten en leerwerktaken waarmee studenten worden uitgedaagd om de verbinding te leggen tussen de theoretische kennis en de kennis vanuit hun dagelijkse onderwijspraktijk;
- vakken te integreren in thema's waarin beroepstaken centraal staan;
- het organiseren van cursussen en/of vakgerichte bijeenkomsten, waarin de verbinding theorie en praktijk in groepsverband aan de orde komt;
- het organiseren van colleges van de lerarenopleidingen op schoollocaties, waarbij colleges worden verrijkt met praktijkelementen.

Het opleidingstraject moet worden geconcretiseerd in een opleidingsplan. Het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO heeft [een handreiking](#) ontwikkeld voor de ontwikkeling van een dergelijk opleidingsplan.

3.3 NVAO criterium 1c Gevarieerde onderwijsituaties

NVAO Criterium 1c Gevarieerde onderwijsituaties

De opleidingsschool waarborgt dat studenten de gelegenheid hebben ervaring op te doen in gevarieerde onderwijsituaties.

Gevarieerde onderwijsituaties

Studenten krijgen de gelegenheid ervaring op te doen in gevarieerde onderwijsituaties. Om de inzetbaarheid van aankomende leraren te verbreden, is het niet wenselijk dat het opleidingstraject uitsluitend in één

³ <http://www.vu.nl/nl/nieuws-agenda/agenda/2013/jul-sep/09-sep-c-p-van-velzen.asp>

bepaald schooltype of één bepaalde schoolfase wordt gevolgd. Om ervoor te zorgen dat de student competenties ontwikkelt die overdraagbaar zijn naar andere functies in hetzelfde of een soortgelijk beroep, moet de opleidingsschool de student de gelegenheid bieden gevarieerde werkervaring op te doen.

De aspirant-opleidingsschool dient een voldoende 'rijke leeromgeving' te bieden aan studenten waar zij leren en werken in gevarieerde onderwijsituaties. Het betreft variatie in bijvoorbeeld:

- onderwijsvorm;
- leerlingenpopulatie;
- onderbouw/bovenbouw;
- denominatie;
- context (stedelijk, niet-stedelijk).

Gevarieerde onderwijsituaties kunnen bijvoorbeeld als volgt worden gerealiseerd:

- door studenten tijdens hun opleiding te laten rouleren tussen verschillende schoollocaties en hier bijvoorbeeld een minimum aan te verbinden (ervaring opdoen in minimaal twee of drie verschillende schoolcontexten);
- door studenten binnen dezelfde schoollocatie gevarieerde en uiteenlopende onderwijsleersituaties te bieden (variatie in onderwijsniveau, leerjaar et cetera);
- door de verantwoordelijkheid voor het bieden van gevarieerde leersituaties tijdens een stageperiode duidelijk te beleggen, bijvoorbeeld bij de opleidings- of stagecoördinator.

4. Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

*De beste manier om iets te leren, is er les in te geven.
Seneca, 5vC-65nC*

Standaard 2

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO: De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Standaard 2 gaat erover hoe het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen zijn ingericht. Een en ander wordt ook uitgewerkt en toegelicht in het opleidingsplan van de opleidingsschool. Dit hoofdstuk gaat achtereenvolgens in op de NVAO-criteria onder programma (paragraaf 4.1), personeel (paragraaf 4.2) en voorzieningen (paragraaf 4.3).

4.1 Programma

Programma

Opleiden in de school is meer dan studenten stage laten lopen binnen de opleidingsschool. De opleidingsschool moet een programma hebben om het leren van studenten optimaal te ondersteunen en vorm te geven. Een programma van een opleidingsschool omvat de volgende onderdelen:

- begeleiding: de wijze waarop de student tijdens zijn/haar traject binnen de opleidingsschool wordt begeleid.
- Werkplekcurriculum: het opleidingsprogramma dat een student tijdens zijn/haar traject binnen de opleidingsschool volgt, bestaande uit bijvoorbeeld cursussen, workshops, leerwerkarrangementen en cetera.

Het onderdeel programma heeft betrekking op de volgende aspecten:

- aansluiting op de eindkwalificaties;
- samenhang in een geïntegreerd programma;
- afstemming tussen instroomkwalificaties en te volgen programma's;
- gedragen didactisch concept.

Op de website van het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO vindt u [voorbeelden van programma's](#); deze zijn vaak integraal opgenomen in de opleidingsplannen van opleidingsscholen. Ook zijn er factsheets en katernen ontwikkeld over het [werkplekcurriculum](#).

4.1.1 NVAO criterium 2a Aansluiting op de eindkwalificaties

NVAO Criterium 2a

Het programma dat door de opleidingsschool is uitgewerkt, stelt de studenten in staat om de eindkwalificaties te bereiken.

Opleidingsscholen leiden studenten op van verschillende lerarenopleidingen en opleidingsvarianten (zie onderstaand kader). Centraal uitgangspunt is dat de inhoud van het programma de studenten in staat moet stellen om de vereiste competenties te ontwikkelen tot het eindniveau. Om dit te kunnen realiseren, is het van belang dat:

- het programma van de opleidingsschool is gebaseerd op de eindkwalificaties van de lerarenopleidingen;
- de doelstellingen van het programma worden gekoppeld aan de bekwaamheidseisen en kennisbases van de lerarenopleidingen;
- het programma een gefaseerde opbouw kent, waarbij de studenten stap voor stap kunnen toewerken naar de eindkwalificaties;
- de eisen aan het werkplekleren per studiefase inzichtelijk worden gemaakt, bijvoorbeeld via stagegidsen en studiegidsen.

Het is complex om dit te realiseren, omdat binnen opleidingsscholen meerdere lerarenopleidingen participeren met verschillende opleidingsvarianten. Daarom is het van groot belang om binnen de opleidingsschool te zorgen voor afstemming, duidelijkheid en inzicht in de eindkwalificaties, bekwaamheidseisen, kennisbases en eisen aan het werkplekleren van de verschillende lerarenopleidingen voor de diverse opleidingsvarianten.

Om studenten te kunnen faciliteren bij het toewerken naar de eindkwalificaties, is het aan te bevelen om competentie- en rolbeschrijvingen als uitgangspunt voor het programma te nemen en een goed functionerend begeleidingssysteem in te richten.

Categorieën studenten in de opleidingsschool

Opleidingsscholen leiden verschillende categorieën studenten op. De inhoud van het programma moet voor studenten uit alle categorieën die binnen de opleidingsschool een traject volgen een programma bieden dat hen in staat stelt om de vereiste competenties te ontwikkelen tot het eindniveau van de opleiding. De verschillende categorieën studenten zijn:

- a) studenten van een lerarenopleiding in het hoger beroepsonderwijs (bachelor- of masteropleiding), die minimaal 40% van het curriculum in de praktijk volgen;
- b) studenten van een eenjarig programma van een hbo-lerarenopleiding op grond van artikel 5.2a, onderdeel b, van de Wet studiefinanciering 2000 (kopopleiding) die minimaal 50% (= 30 studiepunten) van het curriculum in de praktijk volgen;
- c) studenten van een universitaire lerarenopleiding (masteropleiding) van 60 studiepunten, die 20% van het curriculum in de praktijk volgen;
- d) studenten van een universitaire lerarenopleiding (masteropleiding) van 120 studiepunten die mede voorbereid op de bevoegdheid voor het geven van onderwijs in het voorbereidend hoger onderwijs, die minimaal 25% (= 30 studiepunten) van het curriculum in de praktijk volgen;

- e) studenten van een universitaire bacheloropleiding die een educatieve minor volgen die gericht is op het behalen van een bevoegdheid voor de theoretische leerweg in het vmbo en de eerste drie leerjaren havo en vwo die bovendien minimaal 15 studiepunten van het curriculum in de praktijk volgen;
- f) studenten die op basis van een geschiktheidsverklaring als leraar zijn benoemd of aangesteld (zij-instromers);
- g) studenten die zijn benoemd of aangesteld als leraar en tegelijkertijd een lerarenopleiding volgen met als doel om een hogere of andere bevoegdheid te behalen.

4.1.2 NVAO criterium 2b Samenhang in een geïntegreerd programma

NVAO Criterium 2b

De opleidingsschool heeft een samenhangend programma waarbinnen het gedeelte van het curriculum dat in de school wordt verworven en het gedeelte van het curriculum dat in de lerarenopleiding wordt verworven een geïntegreerd geheel vormen. De individuele trajecten zijn verankerd in dit programma.

Binnen opleidingsscholen werken de scholen en de lerarenopleidingen nauw samen bij de opleiding van studenten. Het is daarbij van groot belang dat er sprake is van samenhang in het programma: het deel van het curriculum dat in de school wordt verzorgd (praktijkdeel) moet een samenhangend geheel vormen met het deel van het curriculum dat in de lerarenopleiding wordt verzorgd (instituu(deel)).

De individuele trajecten van studenten moeten zijn verankerd in dit programma. Dit geldt voor alle categorieën studenten die binnen een opleidingsschool een traject volgen (zie het kader op de vorige pagina).

De samenhang in het programma kan bijvoorbeeld op de volgende manieren worden geborgd:

- door het praktijkdeel van het programma in te bedden in de curricula van de lerarenopleidingen, waarbij in het praktijkdeel de kenniselementen uit het institu(deel) kunnen worden toegepast in de praktijk en kunnen worden gekoppeld aan de context van de school, bijvoorbeeld via (beroeps)opdrachten, cursussen of themabijeenkomsten;
- door het programma zodanig vorm te geven dat alle studenten binnen de opleidingsschool een leerwerktraject kunnen volgen dat is afgestemd op hun individuele leerbehoeften, de school en de opleidingsvariant die ze volgen;
- door te werken met persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's), waarin studenten persoonlijke keuzes binnen het programma kunnen maken;
- door de begeleiding van het individuele ontwikkelingsproces van studenten als gezamenlijke verantwoordelijkheid van opleiding en school op te pakken. Dit kan worden gerealiseerd door nauwe samenwerking, korte lijnen en regelmatige afstemming tussen de begeleiders vanuit de school en begeleiders vanuit de lerarenopleidingen (institu(opleiders, schoolopleiders en werkplekbegeleiders);
- door onderdelen van het programma door school en instituut samen te laten verzorgen;
- door het borgen van regelmatige afstemming tussen scholen en instituten op verschillende niveaus binnen de overlegstructuur van de opleidingsschool.

4.1.3 NVAO criterium 2c Afstemming instroomkwalificaties en te volgen programma's

NVAO Criterium 2c

De afstemming tussen de instroomkwalificaties van de studenten en het te volgen programma is transparant. Verleende vrijstellingen moeten inhoudelijk worden verantwoord. De rol van EVC wordt hierbij beschreven.

In de opleidingsschool is het van belang dat de afstemming tussen instroomkwalificaties van de studenten en het te volgen programma transparant is. Voor het verlenen van eventuele vrijstellingen ligt de verantwoordelijkheid bij de in de opleidingsschool participerende lerarenopleidingen. Veel lerarenopleidingen hebben assessments en EVC-procedures ontwikkeld voor de verschillende categorieën studenten. Binnen de opleidingsschool kunnen de lerarenopleidingen deze instrumenten inzetten voor het verlenen van eventuele vrijstellingen.

Op basis van de door de lerarenopleidingen verleende vrijstellingen kan het (binnen de opleidingsschool) te volgen programma worden bepaald. Om dit te kunnen realiseren, is het van belang dat de opleidingsschool een programma opstelt waarin voldoende ruimte is voor maatwerk trajecten, op basis van eventuele vrijstellingen.

Opleidingsscholen kunnen ervoor kiezen om hun eigen procedure en selectiecriteria te hanteren voor de instroom van studenten in de opleidingsschool. Studenten kunnen bijvoorbeeld solliciteren op een opleidingsplaats binnen de opleidingsschool. Voorbeelden van (delen van) instroomprocedures zijn:

- speeddates tussen scholen en studenten;
- voeren van sollicitatiegesprekken met studenten;
- het afnemen van intake-assessments.

4.1.4 NVAO criterium 2d Gedragen didactisch concept

NVAO Criterium 2d

De scholen en de lerarenopleiding(en) hanteren in functie van het traject in de opleidingsschool een didactisch concept waarmee alle partners instemmen.

Het is van belang dat er een didactisch concept ten grondslag ligt aan het programma van de opleidingsschool. De opleidingsschool formuleert op basis van de visie haar didactische uitgangspunten. Deze worden uitgewerkt in het opleidingsplan. Hierbij is het van belang dat deze didactische uitgangspunten worden gedeeld door alle binnen de opleidingsschool samenwerkende partijen. De opleidingsschool is uiteraard vrij in de keuze voor de didactische uitgangspunten, die kunnen worden afgeleid van de visie van de opleidingsschool (zie hoofdstuk 3). Ter illustratie: voorbeelden van mogelijke didactische uitgangspunten zijn: competentiegericht, samenwerkend leren, maatwerk voor de student. Op de website van het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO vindt u [voorbeelden](#) van didactische concepten; deze zijn vaak uitgewerkt in de opleidingsplannen van opleidingsscholen.

4.2 Personeel

Personeel

Een opleidingsschool die leraren in de school wil gaan opleiden, kiest ervoor de opleidingsfunctie in de school te versterken. Dit veronderstelt dat de school een goed ontwikkeld personeels- en opleidingsbeleid heeft en het samen opleiden integreert in haar HR beleid. Daarnaast is het van belang dat de opleidingsfunctie die de school nastreeft, in het functiebouwwerk van de school is verankerd. Dit geeft de garantie dat conjuncturele schommelingen kunnen worden opgevangen. Bovendien is de school zo in staat breder op te leiden dan alleen voor de eigen personeelsbehoefte.

Het onderdeel personeel heeft betrekking op de volgende aspecten:

- voldoende personeel;
- kwalificaties en opleidingen van het personeel;
- visie op en uitvoering van professionalisering van alle actoren binnen de opleidingsschool.

4.2.1 NVAO criterium 2e Voldoende personeel**NVAO Criterium 2e**

De opleidingsschool zet voldoende personeel in om de studenten op te leiden, te begeleiden en te beoordelen. Bij de algemene gegevens van de opleidingsschool wordt aangegeven het percentage master en hbo geschoolde docenten.

Om kwalitatief goede opleidingstrajecten aan de studenten te kunnen bieden, is het van cruciaal belang dat de opleidingsschool voldoende personeel inzet om de studenten op te leiden, te begeleiden en te beoordelen. Zowel de samenwerkende scholen als de instituten moeten voldoende personeel inzetten en faciliteren. Binnen opleidingsscholen is het van belang dat zowel de deelnemende scholen als instituten een adequate opleidingsstructuur inrichten en onderhouden.

Ten aanzien van het inrichten en onderhouden kunnen scholen en instituten bijvoorbeeld afspraken maken over:

- minimum vereiste aantallen (geschoolde) begeleiders die per school/instituut worden ingezet voor de opleiding, begeleiding en beoordeling van studenten, eventueel uitgesplitst per vaksectie;
- de facilitering van begeleiders voor de begeleiding, zoals het aantal uren dat zij zijn vrij geroosterd voor hun taken;
- het minimum aantal uren begeleiding per student van verschillende categorieën studenten;
- het verankeren van het opleiden in de school in het Integraal Personeelsbeleid (IPB) met aandacht voor de gevolgen voor uitstroom, doorstroom en functiebouwwerk
- de wijze waarop scholen en instituten moeten verantwoorden over (het onderhouden van) de opleidingsinfrastructuur.

In het Sectorakkoord VO hebben de VO-raad en het Ministerie van OCW afspraken gemaakt over het substantieel vergroten van het aantal masteropgeleide leraren: in 2020 heeft 50% van alle leraren een afgeronde masteropleiding. In het Sectorakkoord PO is dit 30% van alle leraren.

Om te voldoen aan de NVAO eisen is het van belang om per deelnemende school en lerarenopleiding het aantal en percentage hbo en master opgeleide (en gepromoveerde) begeleiders op de scholen bij te houden. Het onderstaande format kan hier eventueel voor gebruikt worden.

Graad	Hbo-bachelor	Master (hbo/wo)	PhD
School 1			
Aantal			
Percentage	%	%	%
School 2			
Aantal			
Percentage	%	%	%
School 3			
Aantal			
Percentage	%	%	%
Etc.			

Graad	Hbo-bachelor	Master (hbo/wo)	PhD
Lerarenopleiding 1			
Aantal			
Percentage	%	%	%
Lerarenopleiding 2			
Aantal			
Percentage	%	%	%
Lerarenopleiding 3			
Aantal			
Percentage	%	%	%
Etc.			

4.2.2 NVAO criterium 2f Kwalificaties en opleidingen van het personeel

NVAO Criterium 2f

Het personeel dat wordt ingezet voor de opleidingsschool is deskundig in het opleiden, begeleiden en beoordelen van de studenten.

De kwaliteit van de begeleiding is van groot belang voor de kwaliteit van de opleidingsplaatsen binnen de opleidingsschool. Daarom is het van belang dat wordt geïnvesteerd in de kwalificaties en opleidingen van het betrokken personeel, zowel vanuit de scholen als vanuit de instituten. Dit past ook bij de ambities uit het Sectorakkoord van het VO en PO over meer en beter gekwalificeerde masteropgeleide leraren.

Het gaat erom dat het betrokken personeel deskundig is én blijft op het gebied van het opleiden, begeleiden en beoordelen van studenten. Een belangrijkste stap hierbij is het vaststellen van ervarings- en opleidingseisen aan

verschillende begeleiders. Daarnaast is het van belang om het samen opleiden in te bedden in het bestaande HR-beleid van de samenwerkingspartners. Op die manier wordt geborgd dat er duurzaam aan deskundigheidsbevordering wordt gewerkt.

Om een goede basis te realiseren voor professionaliseringsactiviteiten is het van belang om inzicht te hebben in de diverse begeleidingsrollen en de bijbehorende taak- en competentieprofielen. Wat moet een begeleider kennen en kunnen om de begeleidingsrol goed te kunnen vervullen? Zie hiervoor het katern van het Steunpunt over de organisatie van de begeleiding en beoordelen van het werkplekleren.

Daarnaast het rollenportfolio van ADEF (zie <http://www.steunpuntopleidingsscholen.nl/wp-content/uploads/sites/2/2014/10/Organisatie-vo-OS-AOS-Rollenportfolio-infrastructuur-opleidingsscholen-HAN-ILS-Driessen.pdf>) beschrijft de verschillende typen begeleidingsrollen uitgebreid. Dit document vormt een mooi vertrekpunt om taak- en competentieprofielen 'op maat' te ontwikkelen voor de eigen opleidingsschool. De volgende begeleidingsrollen worden in dit rollenportfolio onderscheiden:

Begeleidingsrollen in de school:

- Werkplekbegeleider: de kern van de taak van de werkplekbegeleider is het begeleiden van studenten bij het werkplekleren in de dagelijkse praktijk. Het betreft activiteiten die betrekking hebben op de eerstelijns ondersteuning van de student op de werkplek.
- Schoolopleider: de schoolopleider is veelal de algemeen begeleider van de student in de school, coördineert activiteiten voor werkplekbegeleiders, signaleert professionaliseringsbehoeften en doet voorstellen voor professionalisering en is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de begeleiding en de beoordeling en de werkplek van studenten.
- Schoolcoördinator OidS: de rol van schoolcoördinator OidS bestaat uit dezelfde taken als die van een schoolopleider met een extra coördinerende taak.
- Assessor/examinator: in een aantal opleidingsscholen zijn medewerkers van de partnerscholen betrokken als assessor of examinator. Medewerkers betrokken als assessor/examinator zijn gecertificeerd door de lerarenopleidingen.

Begeleidingsrollen in de lerarenopleiding:

- Instituutopleider: de instituutopleider is veelal de algemeen begeleider van de student in de school (met name in de tweede lijn). Hij/zij onderhoudt contacten met schooldirectie, begeleiders van studenten en studenten, coördineert activiteiten voor werkplekbegeleiders, signaleert professionaliseringsbehoeften en doet voorstellen voor professionalisering en is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de begeleiding en de beoordeling en de werkplek van studenten.
- Instituutcoördinator: de instituutcoördinator is vaak eindverantwoordelijk voor het (ontwikkelen en) afstemmen van het onderwijs dat op locatie wordt verzorgd, onderhoudt contacten met de coördinatoren op de partnerscholen en bewaakt de kwaliteit van het onderwijs dat in de partnerscholen wordt verzorgd.

Een vaststaand opleidingstraject voor begeleiders dat op maat kan worden ingevuld, is niet voor iedere opleidingsschool weggelegd. Voorbeelden van instrumenten die kunnen worden ingezet om de deskundigheid van het betrokken personeel te realiseren, zijn:

- cursussen en trainingen;
- maatwerk scholingstrajecten;

- deelname aan congressen en studiedagen;
- intervisiebijeenkomsten;
- [Velon registratie](#).

De NVAO kijkt naar de wijze waarop de kwaliteit van betrokken personeel wordt gevolgd en in stand wordt gehouden. Het is hierbij van belang dat deskundigheidsbevordering wordt geborgd in de opleidingsschool. Dit kan bijvoorbeeld op de volgende wijzen:

- periodieke inventarisatie van de scholingsbehoefte;
- opstellen van periodieke scholingsplannen;
- maken van afspraken over de facilitering van begeleiders voor het volgen van scholing;
- vrijmaken van voldoende scholingsbudget voor begeleiders;
- formuleren van minimum vereisten aan opleiding voor de diverse betrokken begeleiders (verplichte en optionele scholing);
- periodieke evaluaties van de kwaliteit van begeleiders;
- integratie van de professionalisering van de begeleiders in de gesprekscyclus.

4.2.1 NVAO criterium 2g Visie op professionalisering en kwaliteitsborging personeel

NVAO Criterium 2g

De opleidingsschool heeft een visie op professionalisering uitgeschreven en borgt op systematische wijze de kwaliteit van alle personeel dat betrokken is bij de opleidingsschool.

Om richting te geven aan de professionalisering van het betrokken personeel, is het van belang dat de opleidingsschool een gezamenlijk gedragen visie op professionalisering heeft en investeert in kwaliteitsborging op het gebied van personeel.

Visie op professionalisering

Bij de visie op professionalisering gaat het om de professionalisering van alle actoren van de aspirant-opleidingsschool, niet alleen van studentbegeleiders, maar ook van startende en zittende docenten. Professionaliseren hoort een doorlopende en schoolbrede activiteit te zijn. De visie biedt uitgangspunten en kaders waarbinnen medewerkers en leidinggevenden afspraken over professionalisering kunnen maken. Om dit te borgen is het van groot belang dat de samenwerkingspartners dit inbedden in hun HR-beleid.

Voorbeelden van uitgangspunten die in de visie centraal kunnen staan, zijn:

- een leven lang leren;
- learning on the job;
- in partnerschap samenwerken aan kwaliteitsverbetering;
- leren van en met elkaar.

Kwaliteitsborging personeel

Visie op professionalisering en kwaliteitsborging van personeel liggen in elkaars verlengde. Bij kwaliteitsborging gaat het over de wijze waarop de continuïteit en kwaliteit van betrokken personeel wordt gevolgd, in stand gehouden en waar mogelijk wordt verbeterd. Het betreft de structuur en activiteiten op de aspirant-opleidingsschool ten aanzien van het op peil houden en verder ontwikkelen van de kwaliteit van haar zittend personeel. Welke routes zijn er uitgestippeld? Bereikt de aspirant-opleidingsschool met die routes de gewenste kwaliteit bij de verschillende actoren? Sluiten de routes aan bij actuele en individuele behoeften?

Concrete activiteiten waarmee de aspirant-opleidingsschool de kwaliteit van haar personeel op peil kan houden, zijn:

- trainingstrajecten;
- intervisie;
- supervisie;
- collegiaal leren.

Professionaliseringsplan

De visie op professionalisering en de kwaliteitsborging van het personeel vormen onderdelen van het professionaliseringsplan. Het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO heeft een handreiking ontwikkeld voor de ontwikkeling van een professionaliseringsplan ([handreiking ontwikkelen beleidsdocument](#)).

Vaak integreren opleidingsscholen een dergelijk plan in hun opleidingsplan, zodat er binnen de opleidingsschool sprake is van één overkoepelend beleidsdocument.

4.3 Studiebegeleiding

Studiebegeleiding

Studenten dienen tijdens hun opleidingstraject worden begeleid door zowel opleidingsinstituut als de school op zo'n manier dat zij in staat worden gesteld zich te ontwikkelen tot startbekwame docenten.

Studiebegeleiding is een van de belangrijke succesfactoren in de kwaliteit van opleiden in de school. Door begeleiding krijgt de lerende inzicht in die beroepskennis, waar hij of zij nooit alleen achter kan komen en die nodig is om tot daadwerkelijk professioneel handelen te komen. De aspirant-opleidingsschool zorgt dat het aanbod aan activiteiten en begeleiding op elkaar zijn betrokken en dat de begeleiding aansluit bij de professionele en persoonlijke ontwikkeling van de student.

4.3.1 NVAO criterium 2h Afstemming van de begeleiding van het opleidingsinstituut en van de school

NVAO Criterium 2h

De opleidingsschool zorgt ervoor dat de begeleiding vanuit de school en vanuit de lerarenopleiding op elkaar is afgestemd, transparant is voor studenten en andere betrokkenen en aansluit bij de specifieke behoeften van de studenten binnen dit traject.

Om opleiden in de school succesvol te laten zijn, is een goed samenhangend begeleidingssysteem essentieel. De aspirant-opleidingsschool dient de begeleiding van studenten in gezamenlijkheid vorm te geven, waarbij de begeleiding vanuit de school en vanuit de lerarenopleiding goed op elkaar zijn afgestemd. De student wordt dus optimaal ondersteund door goed opgeleide begeleiders van zowel de school als de lerarenopleiding. Voor de student, maar ook voor de begeleiders, moet er helderheid over de taken en verantwoordelijkheden bij de begeleiding zijn.

In het opleidingsplan werkt de opleidingsschool uit hoe de studiebegeleiding van de studenten tijdens het opleidingstraject is georganiseerd. Er is een uitgewerkt begeleidingsmodel waarin bijvoorbeeld de volgende aspecten kunnen worden opgenomen:

- Wie is betrokken bij de begeleiding van de student?
- Wat is ieders taak, rol en verantwoordelijkheid in de begeleiding?
- Hoeveel uren begeleiding (minimaal) per student wordt geboden, gespecificeerd voor de verschillende categorieën studenten?
- Hoe stemmen de scholen en instituten de begeleiding van student onderling af? Is er bijvoorbeeld structureel overleg?
- Hoe wordt de begeleiding afgestemd op specifieke leervragen van de student?
- Hoe wordt de student geïnformeerd over de wijze van begeleiding?
- Hoe voorziet de begeleiding in toenemende verantwoordelijkheden en zelfstandigheid van de student?

Begeleiding: tips en adviezen

- De Adviescommissie ADEF OidS heeft de verschillende rollen in de begeleiding van de student beschreven (zie <http://www.steunpuntopleidingsscholen.nl/wp-content/uploads/sites/2/2014/10/Organisatie-vo-OS-AOS-Rollenportfolio-infrastructuur-opleidingsscholen-HAN-ILS-Driessen.pdf>). Dit document vormt een mooi vertrekpunt om het begeleidingsmodel vorm te geven. Zie ook het katern van het Steunpunt over de organisatie van de begeleiding en beoordelen van het werkplekieren.
- Neem de begeleiding van studenten door de school en de opleiding op als onderdeel van het kwaliteitszorgsysteem. Vraag bijvoorbeeld specifiek naar de tevredenheid over de begeleiders en de samenwerking tussen de begeleiders. Een goed samenhangend begeleidingssysteem is immers een sleutelement voor de kwaliteit van opleiden in de school.
- Maak duidelijke afspraken over de begeleiding. Zorg voor duidelijke aanspreekpunten per lerarenopleiding.

5. Standaard 3: Toetsing

*Wij beoordelen onszelf naar waartoe wij ons in staat achten,
terwijl anderen ons beoordelen naar hetgeen wij al gedaan hebben.
H.W. Longfellow, 1819-1892*

Standaard 3

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Standaard 3 gaat over de vraag of er heldere procedures zijn voor de beoordeling en toetsing en of studenten en de betrokkenen binnen de opleidingsschool daarvan op de hoogte zijn. Daarnaast gaat standaard 3 over de expliciete rol van de examencommissie.

Binnen opleidingsscholen beoordelen de scholen en lerarenopleidingen samen. De lerarenopleiding draagt wel altijd de eindverantwoordelijkheid voor (het systeem van) beoordeling en toetsing. Omdat er binnen een opleidingsschool vaak diverse lerarenopleidingen participeren, is het van groot belang dat de beoordelingssystematieken onderling op elkaar worden afgestemd.

Een adequaat systeem van toetsing borgt dat de toetsen aansluiten op leerdoelen en dat de toetsen passen bij nagestreefde beheersingsniveaus. Onderdelen van een adequaat toetsingssysteem zijn bijvoorbeeld:

- er zijn per onderwijseenheid leerdoelen geformuleerd;
- de gekozen wijze van toetsing per onderwijseenheid sluit aan bij de leerdoelen;
- er is een duidelijke relatie tussen eindkwalificaties en leerdoelen;
- de opleiding toont aan dat alle beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd;
- het is inzichtelijk op welke plaats in de opleiding en op welke wijze de eindkwalificaties worden getoetst;
- er wordt een verscheidenheid aan toetsvormen ingezet;
- er is sprake van intersubjectiviteit van beoordelingen door meerdere betrokkenen van het instituut en de school de student te laten beoordelen;
- de toetsen geven het bewijs dat alle eindkwalificaties zijn gerealiseerd.

Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie

Kwalitatief goede toetsen voldoen aan de criteria validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. De toetsen meten wat ook daadwerkelijk gemeten moet worden. De toetsen leveren in dezelfde omstandigheden dezelfde resultaten op. En er is helderheid over inhoud en proces.

De opleiding kan verschillende maatregelen nemen die ervoor zorgen dat de toetsing en beoordeling voldoen aan deze criteria, bijvoorbeeld:

- zorgen voor heldere richtlijnen voor het opstellen, afnemen en beoordelen van toetsen;
- gebruiken van beoordelingsformulieren bij de beoordeling van afstudeerwerken;

- het gebruik van antwoordsjablonen bij tentamens en heldere beoordelingscriteria (op handelingsniveau) of rubrics bij het beoordelen van vaardigheden en opdrachten;
- structureel organiseren van peer reviews bij het opstellen van tentamens of opdrachten;
- gebruiken van instrumenten zoals toetsschema's, toetsmatrijzen, beoordelingsprotocollen;
- inzetten van meerdere beoordelaars (van zowel school als instituut);
- bevorderen van de deskundigheid van examinatoren;
- het beschikbaar stellen van voorbeeldvragen, -opdrachten of -tentamens (ten behoeve van transparantie).

5.1 NVAO criterium 3a Afspraken over rol, taken en verantwoordelijkheden bij beoordeling en toetsing

NVAO Criterium 3a

De opleidingsschool hanteert duidelijke afspraken over de rol, de taken en de verantwoordelijkheden van elk van de partners bij beoordeling en toetsing. Iedere student heeft volstrekte helderheid over wat die afspraken in de praktijk van de opleiding betekenen.

Om de toetsing en beoordeling op een goede manier in samenwerking tussen school en instituut te kunnen doen, is het van belang dat er binnen de opleidingsschool duidelijke afspraken worden gemaakt over de rollen van alle betrokkenen bij de beoordeling en toetsing van de student. Rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied zijn expliciet vastgelegd in het opleidingsplan. Tevens is beschreven hoe de afstemming over de wijze van beoordeling met alle betrokkenen plaatsvindt.

De verdeling in de verantwoordelijkheden voor toetsing en beoordeling wordt voor studenten inzichtelijk gemaakt. Beoordelingsprocedures en -criteria zijn per opleidingsfase op onderwijseenheidsniveau duidelijk uitgewerkt en bij voorkeur op handelingsniveau in beoordelingsformulieren opgenomen. Het is voor de student helder wanneer, wat en op welke manier toetsing en beoordeling plaatsvindt. In documenten zoals een portfoliohandleiding, studiehandleiding, stagehandleiding of afstudeerhandleiding kan het systeem van toetsing en beoordeling voor studenten nader worden toegelicht.

5.2 NVAO criterium 3b Rol van de examencommissie

NVAO Criterium 3b

De examencommissie van de betreffende instituten heeft expliciet een rol bij de beoordeling en toetsing.

Rol van de examencommissie

De examencommissie van de opleiding borgt de kwaliteit van de toetsing en beoordeling.

Het is van belang dat de opleidingsschool een beeld heeft van de rollen, taken, verantwoordelijkheden en de samenstelling van de examencommissies van de lerarenopleidingen en eventuele overige toetscommissies. Ook is het van belang dat deze commissies een beeld hebben van wat er in de opleidingsschool gebeurt.

Examencommissies beschikken over een huishoudelijk reglement met gedragsregels, bijvoorbeeld ten aanzien van samenstelling, profielschets leden, functie en taken, werkwijze, wijze van besluitvorming en beroep daartegen, mandateringen, administratie en verslaglegging.

Het is van belang om de examencommissies vooraf te betrekken bij het opstellen van de wijze van beoordeling en toetsing binnen de opleidingsschool.

Door of onder verantwoordelijkheid van examencommissies vindt er achteraf controle plaats op de kwaliteit van toetsing en beoordeling. Indien de kwaliteit niet op orde is, dienen gerichte maatregelen te volgen.

Examencommissies kunnen de volgende gegevens gebruiken om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te controleren:

- vakevaluaties;
- klachten;
- gegevens over deelname en slaagpercentages;
- resultaten van toetsanalyses;
- resultaten van een steekproef waarin een toets door een andere deskundige wordt beoordeeld;
- gegevens van het studententevredenheidsonderzoek;
- beoordeling van de toets zelf (screening) door een onderwijs-/toetsdeskundige.

De examencommissies zijn ook verantwoordelijk voor de regels en richtlijnen ten aanzien van eventuele vrijstellingen (zie ook paragraaf 4.1.3 van deze handreiking).

Goede praktijkvoorbeelden toetsen en afstudeerwerken

- Meerdere docenten beoordelen, eerst apart en dan pas de scores vergelijken.
- Twee docenten beoordelen een afstudeerwerk samen met de begeleider van een school.
- Bij toetsconstructie en bij beoordeling van afstudeeronderdelen wordt het 4-ogen principe gehanteerd.
- Een commissie van begeleiders vanuit de scholen beoordeelt steekproefsgewijs de afstudeerwerken.
- Eigenaarschap beleggen bij een docent die de kwaliteit van de toetsen bewaakt binnen (een deel van) de curriculuminhoud.
- Examencommissie heeft criteria voor validiteit en betrouwbaarheid geoperationaliseerd en gaat alle toetsen daarop screenen.
- Intercollegiale toetsing: docenten komen regelmatig bijeen om zowel toetsen als resultaten van toetsen aan elkaar voor te leggen en te bespreken.
- Toetsen en tentamens met een te laag of een te hoog slagingspercentage worden nader onderzocht.

6. Standaard 4: Kwaliteitszorg

*Als je niet wat je aan het doen bent, kan omschrijven als een proces, dan weet je niet wat je aan het doen bent.
W. Edwards Deming, 1900-1993*

Standaard 4

De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen. Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Standaard 4 gaat over de vraag hoe de kwaliteitszorg is geregeld en of alle stakeholders hierbij worden betrokken. Aan de hand van de NVAO criteria worden de volgende onderdelen van kwaliteitszorg in dit hoofdstuk toegelicht:

- kwaliteitszorgplan;
- opvolging aan regelmatige evaluaties;
- actieve betrokkenheid bij interne kwaliteitszorg van alle betrokkenen.

Ook is er een factsheet ontwikkeld over het [kwaliteitszorg](#) binnen opleidingsscholen.

6.1 NVAO criterium 4a Kwaliteitszorgplan

NVAO Criterium 4a

De opleidingsschool hanteert een kwaliteitszorgplan dat waarborgt dat de streefdoelen van de opleiding gerealiseerd worden en op regelmatige tijdstippen geëvalueerd worden.

De opleidingsschool moet een kwaliteitszorgplan uitwerken en toepassen. Vaak integreren opleidingsscholen een dergelijk plan in hun opleidingsplan, zodat er binnen de opleidingsschool sprake is van één overkoepelend beleidsdocument.

In een kwaliteitszorgplan staat een definiëring van kwaliteit (de normen en indicatoren) en de manier waarop kwaliteit wordt gemeten en geanalyseerd of de gemeten kwaliteit aan de normen voldoet.

Er wordt beschreven welke instrumenten worden ingezet voor de bewaking van de kwaliteit. Er is sprake van een planning en control cyclus, waarin rollen, taken en verantwoordelijkheden helder zijn beschreven. Het is duidelijk wie waar op welk moment verantwoordelijk voor is. Dit betreft zowel het meten van resultaat en effectiviteit van activiteiten als de opvolging die daaraan wordt gegeven.

Het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO heeft een handreiking ontwikkeld voor de ontwikkeling van een dergelijk kwaliteitszorgplan ([handreiking ontwikkelen beleidsdocument](#)).

6.2 NVAO criterium 4b Opvolging aan regelmatige evaluaties

NVAO Criterium 4b

De opleidingsschool geeft aantoonbaar opvolging aan de resultaten van de regelmatige evaluaties.

Het is van belang dat er binnen de opleidingsschool regelmatig evaluaties worden uitgevoerd. In de kwaliteitszorg kan op verschillende manieren worden geborgd dat er ook opvolging wordt gegeven aan de uitkomsten van deze evaluaties. Uit de evaluaties kunnen verbeterpunten worden gedestilleerd, die worden omgezet in SMART geformuleerde actiepunten. Vervolgens wordt middels de regelmatige evaluaties gemonitord of en hoe deze actiepunten worden uitgevoerd en of deze leiden tot het gewenste resultaat of dat bijstelling nodig is. De opleidingsschool moet duidelijk beschrijven hoe evaluaties worden uitgevoerd (bijvoorbeeld vorm, frequentie, verantwoordelijke voor uitvoering, wijze van rapportage) en wie verantwoordelijk is voor bijstelling en/of borging.

Opvolging aan regelmatige evaluaties: tips en adviezen voor werkwijze

- Voer evaluaties uit die betrekking hebben op alle onderdelen van de opleidingsschool, dat wil zeggen voor alle standaarden en criteria van het NVAO toetsingskader.
- Betrek alle betrokkenen bij de opleidingsschool in deze evaluaties, zoals: studenten, alumni, schoolopleiders, werkplekbegeleiders, collega docenten, instituutopleiders, schoolleiding, directie/bestuurders, onderwijsondersteunend personeel en het beroepenveld.
- Toets de uitkomsten van de evaluaties aan de voor de opleidingsschool geformuleerde normen of streefdoelen.
- Analyseer de verschillen tussen nagestreefde en behaalde resultaten.
- Formuleer op basis van deze analyses verbetermaatregelen: concrete acties, termijnen en verantwoordelijkheden.
- Communiceer de verbetermaatregelen met alle betrokkenen.
- Houd documentatie bij: welke verbeteractie kwam voort uit welke evaluatie en welke verbetermaatregelen zijn op basis van deze verbeteractie ondernomen.

De uitkomsten van regelmatige evaluaties vormen de basis voor het nemen van verbetermaatregelen die bijdragen aan het realiseren van normen en streefdoelen.

6.3 NVAO criterium 4c Actieve betrokkenheid bij interne kwaliteitszorg van alle betrokkenen

NVAO Criterium 4c

De medewerkers en studenten van de opleidingsschool alsook het beroepenveld en de alumni zijn actief betrokken bij de interne kwaliteitszorg van de opleidingsschool.

Kwaliteit is een cruciaal onderdeel van elk proces binnen de opleidingsschool. Door medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld hierbij te betrekken worden de kwaliteitskenmerken en verbeterpunten duidelijk. Betrokkenheid van deze groepen dient continu en systematisch te zijn, maar het is niet nodig dat elke groep betrokken wordt bij elk van de kwaliteitskenmerken van de opleiding of opleidingsschool.

Medewerkers

Opleiders en begeleiders zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor de kwaliteit van het aan hen toevertrouwde deel van het samen opleiden. Zij zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van de verbetermaatregelen die naar aanleiding van evaluaties zijn geformuleerd. In reguliere overleggen maar ook in functionerings- of voortgangsgesprekken kunnen zij hierover verantwoording afleggen.

Iedere betrokkene bij het opleiden in de school heeft de taak en verantwoordelijkheid om de kwaliteit te bewaken. Dat kan door mee te werken aan onderwijs-evaluaties, medewerkerstevredenheidsonderzoek, exit interviews, verbeterplannen, et cetera.

Voor een goede interne kwaliteitszorg is het van belang dat de aspirant-opleidingsschool al haar medewerkers stimuleert, motiveert en ondersteunt om te komen tot kwaliteitsverbetering en daar middelen voor beschikbaar stelt.

Klanten: studenten, alumni, beroepenveld

In het proces van continue monitoring en verbetering van de kwaliteit van de opleiding zijn niet alleen medewerkers van de opleidingsschool verantwoordelijk. Ook de studenten, alumni en beroepenveld spelen een rol in dit proces. Hieronder staan voorbeelden van manieren waarop zij actief kunnen worden betrokken:

- Studenten: uitnodigen voor deelname aan onderwijs-evaluaties, studenttevredenheidsonderzoek, exit interviews, lidmaatschap van commissies, adviserend (student)lid van het bestuur,
- Alumni: uitnodigen voor deelname aan alumni-onderzoek over bijvoorbeeld de noodzaak en mate van beheersing van eindkwalificaties, over de genoten opleiding en aansluiting bij onderwijspraktijk.
- Beroepenveld: uitnodigen voor zitting in adviesraad, commissies en/of bestuur, deelname aan evaluaties, tevredenheidsonderzoek, beroepenveldoverleg

Onafhankelijke externe peers en experts

Sommige opleidingsscholen kiezen ervoor om ook onafhankelijke externe peers en experts een rol te geven in de kwaliteitszorg, bijvoorbeeld via peer reviews, collegiale visitatie, proefvisitaties et cetera. Een externe, kritische blik kan leiden tot nieuwe inzichten en verbeterpunten die bijdragen aan een hogere kwaliteit van het samen opleiden. Voor een goede interne kwaliteitszorg is het van belang dat de aspirant-opleidingsschool al haar medewerkers stimuleert, motiveert en ondersteunt om te komen tot kwaliteitsverbetering en daar middelen voor beschikbaar stelt.

Bijlage A Geraadpleegde bronnen

- Adviescommissie ADEF OidS (2013). Advies ADEF: Een landelijk rollenportfolio t.b.v. de infrastructuur in opleidingsscholen.
- Bruijns, V. en Kok, M. (2013). Leidraad Toetsen en beoordelen. Hogeschool van Amsterdam.
- NVAO (2013). [Toetsingskaders opleidingsschool en academische kop 2013](#).
- NVAO (2015). Kwaliteitscode Vlaanderen 2015-2017.
- Ministerie van OCW (2015). Wijzigingsregeling tegemoetkoming kosten opleidingsscholen.
- Timmermans, M.C.L. (2012). Kwaliteit van de opleidingsschool. Over Affordance, Agency en Competentieontwikkeling. Proefschrift Tilburg University.
- VO-raad en Ministerie van OCW (2014). Sectorakkoord VO 2014-2017. Klaar voor de toekomst! Samen werken aan onderwijskwaliteit.

Websites

- www.steunpuntopleidingsscholen.nl
- <http://www.steunpuntopleidingsscholen.nl/wp-content/uploads/sites/2/2014/10/Organisatie-vo-OS-AOS-Rollenportfolio-infrastructuur-opleidingsscholen-HAN-ILS-Driessen.pdf>
- <https://www.utwente.nl/ces/toetsing/Examencommissies/>
- https://duo.nl/zakelijk/ho/bekostiging/maatwerk_muoi/Tegemoetkoming_kosten_aspirant_opleidingsscholen.asp
- <http://www.vu.nl/nl/nieuws-agenda/agenda/2013/jul-sep/09-sep-c-p-van-velzen.asp>

Bijlage B Hulpmiddel voor toewerken naar NVAO Standaard 1

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de op leiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Onderdeel	Actuele stand van zaken, inclusief onderbouwing waarom de huidige stand van zaken wel/niet voldoet	Doelstelling ontwikkelperiode	Activiteiten ontwikkelperiode	Planning activiteiten (datum aanvang – datum einde)	Door wie	Eind-verantwo ordelijk
1a Visie (opleidingsplan)						
1b Verbinding tussen theorie en praktijk						
1c Gevarieerde onderwijssituaties						

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Onderdeel	Actuele stand van zaken, inclusief onderbouwing waarom de huidige stand van zaken wel/niet voldoet	Doelstelling ontwikkelperiode	Activiteiten ontwikkelperiode	Planning activiteiten (datum aanvang – datum einde)	Door wie	Eind-verantwo ordelijk
Programma						
2a Aansluiting op de eindkwalificaties						
2b Samenhang in een geïntegreerd programma						
2c Afstemming instroomkwalificaties en te volgen programma's						
2d Gedragen didactisch concept						
Personeel						
2e Voldoende personeel						
2f Kwalificaties en opleidingen van het personeel						
2g Visie op professionalisering en kwaliteitsborging personeel						
Studiebegeleiding						
2h Afstemming van de begeleiding van het opleidingsinstituut en van de school						

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Onderdeel	Actuele stand van zaken, inclusief onderbouwing waarom de huidige stand van zaken wel/niet voldoet	Doelstelling ontwikkelperiode	Activiteiten ontwikkelperiode	Planning activiteiten (datum aanvang – datum einde)	Door wie	Eind-verantwoordelijk
3a Afspraken over rol, taken en verantwoordelijkheden bij beoordeling en toetsing						
3b Rol van de examencommissie						

Standaard 4: Kwaliteitszorg

De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen. Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Onderdeel	Actuele stand van zaken, inclusief onderbouwing waarom de huidige stand van zaken wel/niet voldoet	Doelstelling ontwikkelperiode	Activiteiten ontwikkelperiode	Planning activiteiten (datum aanvang – datum einde)	Door wie	Eind-verantwoordelijk
4a Kwaliteitszorgplan						

4b Opvolging aan regelmatige evaluaties						
4c Actieve betrokkenheid bij interne kwaliteitszorg van alle betrokkenen						